
Europa i globalizam: razjašnjenje kontroverzi

EDUARD KALE*

Sažetak

Autor razmatra pojam globalizacija i navodi da različite discipline (ekonomija, politologija sociologija...) taj pojam vide iz različitog motrišta. Za države *globalno* je danas naziv kojim je zamijenjen izraz *međunarodno*. Autor zatim navodi konstatacije stručnjaka za kojeg je globalizacija pozitivna, a osvrće se i na suprotna mišljenja.

U tom kontekstu autor se osvrće i na djela Huntingtona, Kissingera i Brzezinskog. Posebnu pozornost posvećuje položaju i značenju Europe danas. Navodeći Becra, autor zaključuje kako je nedvojbeno da bez Europe nema odgovora na globalizaciju, a taj odgovor može biti samo u duhu europske tradicije, antihegemonistički i antiglobalizatorski.

Gljučne riječi: globalizacija, novi svjetski poredak, Europa, SAD

Autor Malog leksikona globalizacije Fred W. Riggs piše u *Uvodu o globalnom sustavu*: »Svijet kao cjelovit globalni sustav... u dimenzijama fizičkog, živog i ljudskog društvenog sustava...« (12,30). Navodi da različite discipline pojam globalizacije vide iz različitog motrišta: za ekonomiju: globalizacija = trgovina, novac, korporacije, bankarstvo, kapital; za politologiju: globalizacija = upravljanje (vlast), rat, mir, IGO, NGO, režimi; za sociologiju: globalizacija = zajednice, sukobi, klase, nacije, dogovori; za psihologiju: globalizacija = pojedinci kao subjekti i objekti globalne akcije; za antropologiju: globalizacija = preklapanje kultura, prilagođavanje, konflikt, stapanje; za komunikologiju: globalizacija = informacija kao znanje i alat – INTERNET; za zemljopis: globalizacija = sve, ako može biti fiksirano u prostoru (12,20-21). Nešto dalje će

*

Prof. dr. sc. Eduard Kale je redoviti profesor na Fakultetu političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu.

napisati, da je za države *globalno* danas naziv kojim je zamijenjen izraz *međunarodno*, primjerice u globalnoj trgovini, »globalnoj snazi« ili »globalnoj poziciji« (... 27). On navodi i sektore djelatnosti koji mu se čine globalno integrirani: proizvodnja, znanstvena istraživanja, popularna zabava i telekomunikacije (... 32), te smatra da se opći procesi globalizacije vide u ekonomskoj međuovisnosti, naporima političkih vođa, u početnim institucijama u upravljanju poslovima, monetarnim tokovima, migraciji i, po njemu, odnedavno »definiranje i provođenje normi pravde« (12,36).

Započeto je konstatacijama uglednog stručnjaka za kojeg je »globalizacija pozitivna«.

Golema većina čovječanstva danas osjeća da je globalizacija negativna. Istodobno je razvidno da je globalizacija proces koji istodobno uključuje gotovo sve faktore što ih W. Riggs pripisuje motrištima različitih disciplina. Novi vladari svijeta vladaju svim tim »motrištima«. U njihovim rukama su: novac, znanje, tehnologija, sirovine, vojna moć, informacije (dezinformacije) za novo jednoulje i lokalne vazalne političke elite. Kao globalni igrači u gospodarstvu – svjetskog tržišta roba i kapitala – oni nameću masovnu globalnu kulturu, putem komunikacija, informacijsko medijskim sustavima, izazivaju globalne migracije, ekološke probleme, međunarodni kriminal i razvoj i uporabu genetičkog inženjeringa.

Publicist J. Pilger u knjizi »Novi vladari svijeta« posebno ističe vladavinu nad medijima kao ključnu (13,II), navodeći da oni štite »koncentriranu moć i njezine manipulacije« (13,III).

Globalizacija se vezuje i povezana je s »novim svjetskim poretom«. Autorstvo novog svjetskog poretka obično se pripisuje SAD-u, što nije posve točno. F. W. Engdahl u knjizi »Stoljeće rata« činjenično pokazuje da je riječ o vladavini finacijsko-naftnih magnata, o osovini London-New York. Treba uvijek imati na umu i upozoravati na to da se ne poistovjećuje vladajuće »elite« s pukom odgovarajućih zemalja – u ovom slučaju ni s Englezima, niti s Amerikancima. Upravo F. W. Engdahl činjenično pokazuje strvinarski odnos moćnika, vladajuće elita prema pripadnicima iste države, Engleske i SAD-a (vidi poglavlje XI).

Pogledajmo kako noviji stratezi i akteri globalizacije, »novog svjetskog poretka« tumače stvari.

Počnimo s S. P. Huntingtonom, visokim službenikom u američkoj administraciji čija je knjiga »Sukob civilizacija« zadnjih godina svjetski bestseller, kojeg i još aktivniji strateg i akter globalizacije, poznati američki tajnik vanjskih poslova H. Kissinger smatra »vodećim politologom Zapada«. Huntington polazi od zapadnih tekovina demokracije (»liberalizacije«) kao temeljnog cilja vrhunske vrijednosti, koja se treba univerzalno širiti na različite načine na »nezapadne« civilizacije. Smatraju ga realpolitičarem, a polazi od konflikta i sukoba kao modela međunarodnih odnosa. On je deklarativno za »obnovu Zapada« (6,12). Zabrinut je što zapadnoj kulturi prijete skupine u zapadnim društvima, skupine useljenika iz drugih civilizacija koje odbacuju civilizaciju, pa tako i Hispanci u SAD-u (6,371). U preustroju svjetskog poretka postojale

su civilizacije, ali istinski postoji samo jedna – civilizacija Zapada. Tom Zapadu pripadaju i SAD, dapače kao vodeće – američki nacionalni identitet određen je kulturno nasljeđem zapadne civilizacije, a politički načelima američkog *creda*, u koji, prema njemu, vjeruje golema većina Amerikanaca: sloboda, demokracija, individualizam, privatno vlasništvo i »jednakost pred zakonom i ustavnost« (6,372). Huntington očito nije pozorno pročitao francusku deklaraciju o Pravima čovjeka i građanina, pa čak ni američku deklaraciju o neovisnosti – jer su te slobode ograničene ukoliko ugrožavaju prava i slobode drugih. Te će alogično nastaviti, da su u drugoj polovici XX. stoljeća komponente američkog identiteta izložene usredotočenom i ustrajnom nasrtaju skupine intelektualaca i publicista (6,372) koji u ime multikulturalizma napadaju poistovjećivanje Sjedinjenih Država sa zapadnom civilizacijom, te promiču rasne, etničke i ostale subnacionalne kulturne identitete i grupacije. On, dakako, zbori, prodaje maglu o obnovi zapadne civilizacije, te piše: »ako bi se sačuvala zapadna civilizacija s obzirom na opadanje zapadne snage, u interesu je Sjedinjenih Američkih Država i europskih zemalja sljedeće:

- postići veću političku, gospodarsku i vojnu integraciju, te uskladiti svoju politiku...
- uključiti u Europsku uniju i NATO zapadne države Srednje Europe, to jest Višegradske zemlje, Baltičke republike, Sloveniju i Hrvatsku
- poticati pozapađivanje Latinske Amerike...
- održati zapadnu tehnološku i vojnu nadmoć nad drugim civilizacijama ... u multicivilizacijskom svijetu (6,379-80).«

Za poznavatelja elementarnih povijesnih činjenica i za svakog koji logično analizira napisano i citirano iz Huntingtonova »Sukoba civilizacija i preustroja svjetskog poretka« dovoljno je da se uoče nelogičnosti i kontroverze.

Pogledajmo sad što piše drugi značajni strateg i akter globalizacije, raniji tajnik State Departmenta, Henry Kissinger u poznatoj i prevedenoj knjizi »Diplomacija« koji Huntingtona smatra »vodećim politologom Zapada«. U Zaključku svoje »Diplomacije« on piše: »Amerika je... jasno obznanila namjeru da izgradi novi svjetski poredak, primjenjujući vlastiti sustav vrijednosti (? E. K.) na cijeli svijet... i preuzela vodeću ulogu u stvaranju novog svjetskog poretka« (9,756). Dalje: »U poslijehladnoratovskom svijetu Sjedinjene se Države javljaju kao jedina preostala velesila koja je u mogućnosti intervenirati u svakom kutku svijeta« (9,756). Zatim: »Svršetkom hladnog rata stvoren je unipolarni svijet, svijet u kojem postoji samo jedna supersila« (9,760). On smatra da Amerika mora biti posebno oprezna i ne prihvaćati suviše moralnih obveza za vođenje globalne vanjske politike, uz napomenu za istodobno smanjenje financijskih i vojnih resursa koji su za to nužni (9,763). Po njemu, ti se ciljevi učinkovito mogu postići Partnerstvom za mir, zajedničkim programima na području gospodarskog razvoja, obrazovanja i kulturne razmjene (9,777). Ono što Amerika ne smatra pozitivnim jest samostalnost nacija, budući da se to kosi s težnjom Amerike da svaku naciju jasno označi kao prijateljsku ili neprijateljsku (9, 781) – jer bitni su američki interesi i prioriteti na kojima Washington čvrsto inzistira (9,783). On vidi da je već u svim dru-

gim zemljama nacionalna i protekcionistička ekonomska politika zamijenjena globalnim sustavom tržišnog gospodarstva koje je otvoreno stranim investicijama (9,784).

Iz izloženog se već moglo uočiti, dok Huntington razlikuje SAD od Latinke Amerike, dapače ističe potrebu pozapadivanja Latinske Amerike, Kissinger već poistovjećuje SAD sa cijelom Amerikom.

Naveli smo ciljeve i djelomice strategiju i taktiku jednog od novijih aktera globalizacije koji vidi SAD kao svjetsku velesilu koja će povesti globalizaciju. Ali, kasnije će se vidjeti da i Kissinger, kao i Huntington i sljedeći kojeg će se predočiti, Z. Brzezinski, nisu posve dosljedni i logični u svojim knjigama. Jer oni su učeni sljedbenici i baštinici poznatog engleskog filozofa povijesti, engleskog državnog geostratega i prvog profesionalnog znanstvenika Kraljevskog instituta za međunarodne odnose Arnolda Toynbeea, člana britanske tajne službe.

Sljedeći poznati akter i strateg globalizacije čija će se stajališta predočiti je Zbigniew Brzezinski, upravitelj i direktor Trilateralne komisije, savjetnik za nacionalnu sigurnost američkog predsjednika Cartera, savjetnik u Centru za strateške i međunarodne studije i mnogo toga sličnoga i naravno sveučilišni profesor američke vanjske politike. Iznijet će se njegova stajališta iz znakovito naslovljene knjige »Velika šahovska ploča« – koja je zadnjih godina također bestseller. U dijelu trećeg poglavlja naslovljenom »Američki primat i njegov geostrateški imperativ / Američki središnji cilj« Brzezinski piše: »Centralno je pitanje za Ameriku kako konstruirati Europu... koja bi bila vezana za Sjedinjene Države i koja bi širila međunarodni sustav... na kojem se u velikoj mjeri temelji postojanje američkog globalnog primata (3,66). Glede Europe, krajnji ulog je američka dugoročna uloga u Europi, da Europa geopolitički ostane dijelom »euroatlantskog« prostora i širenja NATO-a, iniciranog od SAD – bez toga ne bi bilo američke vodeće uloge i to bi bio gubitak na globalnom planu za SAD (3,74-75). Prema tom scenariju, nastajuća Ujedinjena Europa treba pretpostaviti zajednički način života, standarda življenja, zajedničke »demokratske« procedure (diktatom iz USA – E. K.) neopterećene etničkim ili teritorijalnim sukobima (3,76). Ovo zadnje bi bilo korisno za Europu, iako je izrečeno u interesu SAD kao globalne sile – jer je, po njemu, teško zamisliti istinski ujedinjenu Europu bez zajedničkih sigurnosnih aranžmana s Amerikom (3,77). Cilj strategije i taktike u stvaranju SAD kao globalne sile i svjetskog hegemonu Z. Brzezinski opisuje u ostalom dijelu »Velike šahovske ploče«; ilustrira to zemljovidima i različitim tablicama. Tu je razvidno vladanje kontinentima, a središte geostrategije je Euroazija – put prema »crnoj rupi«, središnjoj Aziji, najvažnijem svjetskom rezervatu nafte i plina. Sva rubna područja Euroazije su pod nadzorom, upravom SAD-a – Japan, Južna Koreja, Tajvan na istočnom rubu Euroazije Indokina, Afrika i Latinska Amerika se podrazumijevaju, a Zapadna Europa je taj višestruki mostobran i širitelj američke globalne politike – globalne svjetske sile »hegemonu«.

Došlo je vrijeme da Sjedinjene Države formuliraju i provedu integralnu sveobuhvatnu i dugoročnu geostrategiju za čitavu Euroaziju... Amerika je

danas jedina globalna supersila, a Euroazija je središnja arena globusa... Američki globalni primat jedinstven je po svom opsegu i po svom karakteru. Riječ je o hegemoniji nove vrste... Amerika je danas euroazijskim arbitrom, pri čemu niti jedno važnije pitanje ne može biti riješeno bez američkog sudjelovanja ili protivno američkim interesima... (za to je dakako važan – E. K.) način na koji će Sjedinjene Države manipulirati glavnim geostrateškim igračima na euroazijskoj šahovskoj ploči... te način na koji će upravljati geostrateškim osima Euroazije« piše Z. Brzezinski u zaključku svoje »Velike šahovske ploče« (3,183). Podloga njegovim stavovima je uvjerenje da je Amerika (SAD) danas nadmoćna u četiri ključne dimenzije sile – vojnoj, ekonomskoj, tehnološkoj i kulturološkoj, koje sve zajedno proizvode globalnu političku moć (3,184). Te četiri ključne dimenzije sile SAD-a, koje čine današnji primat američkog društva kao jedine i posljednje super sile – piše u predgovoru prijevoda na hrvatski »Velike šahovske ploče« prof. R. Vukadinović – daju Z. Brzezinskom duboko uvjerenje za njegove stavove.

Izložena je strategija i taktika utjecajnih stratega i aktera globalizacije iz njihovih knjiga bestselera. Ali, kako je već spomenuto, sljedbenici su to poznatog Arnolda Toynbeea – bez obzira na to što su kao stratezi i akteri globalizacije i ini službenici, usmjereni cilju globalizacije, pod vodstvom newyorško-londonskih magnata – radi se i o učenim i informiranim ljudima koji vladaju ne samo sadašnjim, nego i povijesnim činjenicama – bez obzira na interpretaciju.

Glede toga, budući da je riječ o Europi i globalizmu, treba objektivno iznijeti i njihove dvojbe i oprez, bez obzira na želje i cilj, pa i u slučaju Europe – bez obzira na njihovo isticanje SAD-a kao predvodnika Zapada, zapadnjačkih vrednota pod čim se podrazumijeva Europa.

Kod Huntingtona je to razvidno iz naslova njegovog bestselera » Sukob civilizacija« i još više iz činjenice da i Latinsku Ameriku smatra posebnom civilizacijom, što ona u odnosu na SAD po civilizacijskim odrednicama doista i jest, te je još uvijek problem za američku hegemoniju – bez obzira što je od Bulevara, USA stavila svoju šapu na Latinsku Ameriku i smatra je svojim područjem.

I H. Kissinger iznosi dvojbe i oprez. Pobjedom u hladnom ratu, piše on, Amerika se našla u svijetu koji je vrlo sličan sustavu država u Europi u XVIII. i XIX. stoljeću (9,756). A zatim, da će se novi svjetski poredak djelomice kao nastavak prošlosti, a djelomice na temelju presedana, kao i prethodni, pojaviti kao odgovor na tri ključna pitanja: Koje su temeljne cjeline međunarodnog poretka? Na koji način međusobno djeluju? Koji su ciljevi njihova međusobna djelovanja? (9,757); da dosad ni u jednom međunarodnom poretku glavni centri moći nisu bili raspoređeni po cijelom svijetu (9,759); i, ako Europa ostane ujedinjena i dalje će biti velika sila (9,758). Uz takvo predviđanje – a glede sadašnje intervencije SAD-a i Engleske u Iraku, te stajališta mnogih europskih država na čelu s Francuskom i Njemačkom – znakovita može biti njegova prognoza, da u cilju očuvanja mira u svijetu interesi će se morati zadovoljiti bez vojne prisutnosti ili jednostrane vojne intervencije (9,777).

I u najnovijim stajalištima dva navedena stratega i aktera globalizacije, H. Kissinger i Z. Brzezinski, kao sveučilišni profesori i znalci povijesnih koordinata oprezni su prema SAD kao agresivnoj sili globalizacije. Očito je da učeni stratezi i akteri globalizacije Kissinger i Brzezinski bez obzira na zadanu dužnost zastupanja odgovarajućih ciljeva i interesa, ipak razlikuju Europu od SAD. Tako u najnovijoj knjizi »Treba li Amerika vanjsku politiku (Prema diplomaciji za 21. stoljeće)« H. Kissinger je iznenađen: nakon što je globalizacija produbila ekonomske veze do mjere u kojoj međusobne investicije obiju strana povezuju blagostanje Sjeverne Amerike i Europe na gotovo neraskidiv način, da su usprkos tome – (paradoksalno za Kissingera) – odnosi Sjeverne Amerike i Europe obilježeni nesuglasicama... te da se u vrijeme pisanja spomenutog teksta, europski saveznici distanciraju od američke (misli se SAD) politike u područjima izvan NATO-a, i to često vrlo demonstrativno (10,23). U tome se, po Kissingeru, posebice ističe Francuska, i naslućuje da tu nisu krajnja pitanja tehničke već »filozofske prirode«; te citira francuskog ministra vanjskih poslova Huberta Vedrinea o europskom identitetu: da se američka prevlast danas osjeća u tehnologiji, ali i u načinu života, jeziku i proizvodima masovne kulture koji preplavljaju svijet i oblikuju način razmišljanja... Kissinger ne samo iz zavisti, već i činjenica zna – da europski narodi su zapravo proizvod, možda čak i zatočnici, piše on, vlastitog povijesnog iskustva jer se europska društva nisu oblikovala na temelju istih povijesnih iskustava (10,36-37). A Brzezinski, rođen u Poljskoj, iz probudene savjesti ili sentimentalnih razloga u razgovoru za poljsku »Gazetu« od 19. ožujka 2003. kaže, da USA nisu smjele ići u rat s Irakom bez suglasnosti Ujedinjenih naroda, te da Poljska nije trebala ići u jednostranu potporu SAD u slučaju rata u Iraku, jer je europska država i mora voditi računa o stajalištima europskih država kao što su Francuska i Njemačka.

U. Beecr, u više esejističkoj knjizi »Što je globalizacija«, određuje globalizaciju kao svjetsko društvo koje se razvilo prateći globalizaciju u mnogim dimenzijama (ne samo u ekonomskoj), izmiče se, relativizira nacionalnu državu, jer mnogostrukost socijalnih krugova, komunikacijskih mreža, tržišnih veza, životnih načina, od kojih nijedan nije vezan uz određeno mjesto, prelazi teritorijalne granice nacionalne države (2,13).

A o Europi: »Ono što iritira jest činjenica da politička Europa (u smislu političke nacionalne države – E. K.) ne samo da ne postoji; njezino nepostojanje očito se uopće niti ne shvaća kao nedostatak... Ne postoji na primjer stvarni europski list, nema europskog televizijskog programa... (2,363). Bez Europe nema odgovora na globalizaciju« (2,365) – piše Beecr.

Spomenuti Beecr ustanovljuje jednostavne činjenice: da SAD i Europa nisu isto, da se i SAD ne mogu predstavljati kao Zapad, da pojam Zapada predstavlja tzv. zapadna Europa, uključujući Englesku (Veliku Britaniju) i tzv. skandinavске zemlje.

SAD jesu država europskih doseljenika, slijede novovijeke trendove vodećih europskih država – ali nisu ne samo politički, nego ni civilizacijski isto što i Europa; pa ako se pod Zapadom podrazumijeva kultura (pa i politika) zapad-

ne Europe, SAD ne mogu biti predstavnik Zapada. SAD se određuje kao politička, pa čak i nacionalna država (što je, s obzirom na novovijeke činjenice, posve nelogično) – Europa je nešto sasvim drugo, u njoj postoje brojne države i narodi. U Europi od Portugala do Rusije više je od trideset značajnih povijesno prepoznatljivih država – unutar kojih su uglavnom većinske nacionalne države, u kojima živi, prema The Timesovim *Narodima Europe*, više desetaka etnički oblikovanih naroda. Te države su s političkim subjektivitetom i naravno da se osjećaju samosvojnima.

Slikovito se to može vidjeti sadržajno u opsegu knjiga, ne samo onih o povijesti Europe, već i onih o povijesti SAD, primjerice N. Davies: *Europe – A History* i već dugo vodeće promidžbene knjige o povijesti SAD-a *An Outline of American History*. A vidi se to još bolje u bilo kojem temeljitijem djelu o svjetskoj povijesti – od UNESCO-ve *Historije čovječanstva*, preko poznatog zbornika *Povijest svijeta*, do najnovijeg izdanja The Timesovog *Atlasa svjetske povijesti* – koliko prostora u njima zauzima europska povijest, a koliko povijest USA.

Slijedi razjašnjenje kontoverzi. Jest, SAD (osovina London-New York) slijedi tradiciju nekih europskih država – ali ne i kulturnu baštinu Europe. I svjetskom hegemonu globalizacije može se uz mnogoljudne civilizacije Kine i islama i oronule Rusije, suprotstaviti, kako napiše U. Becr, samo Europa. I dala je znak pri spomenutom ratu u Iraku (a simptomatičan je i u europskom duhu, negativan odgovor Švedana na uvođenje eura i nakon ubojstva njihove ugledne i popularne ministricice vanjskih poslova).

Europa i SAD nisu isto ni u kom pogledu – jedini slični povijesni primjer bili bi europski križarski ratovi na Bliskom istoku. Već prije spomenut jednostavan primjer – pogled na opseg i sadržaj knjiga koje opisuju europsku i povijest SAD-a, da se i ne spominje razlika u sadržaju ni bogatstvu. U svim povijesnim knjigama daleko više prostora zauzima povijest Europe (istina, pisali su ih uglavnom Europljani, te su i druge, iako velike povijesne subjekte, vidjeli iz svoje optike kao povijesne objekte). Ali, objektivno, Europa je više od dvije tisuće godina, a naročito u novijoj povijesti, glavni subjekt na svjetskoj pozornici.

Riječ je o povijesnim pokušajima vladanja svijetom. Osim Perzije, Mongola, i naročito islama, sve ostalo je kretalo iz Europe. Počelo je s Aleksandrom Velikom, nastavljeno s Rimom, zatim s kršćanstvom, da bi buknuo putovanjima i osvajanjima Portugala i Španjolske i nastavljeno s Nizozemskom, Francuskom i Velikom Britanijom, do u najnovije doba Njemačkom. Ali agonija Rima nije otrijeznila – nastavljene su iste ambicije koje su počele od vjersko-političke podjele oko nasljedstva svjetskog Rimskog carstva između Rima i Bizanta što je trajalo duga stoljeća – do intervencije islama. Ali, njegovim slabljenjem ponovo se uzdiže tzv. Zapadna Europa, preko velikih država Europe.

Svi hegemoni htjeli su gospodariti osvojenim prostorima – namećući svoju vjeru, jezik i kulturu, kao najviše, najbolje, najuzvišenije, jedino pravo, i uvijek je to bilo popraćeno milijunima stradalih i potčinjenih.

Dakle, ne smije se poistovjećivati Zapad, što je izostznačnica za zapadnu Europu, sa SAD-om kao nositeljem globalizacije – zato što se nositelji globalizacije kite floskulama da su predstavnici Zapada, zapadne civilizacije, zapadnih vrednota, zapadnih standarda življenja: demokracije, slobode, ljudskih prava, ljudskog dostojanstva, to im je provjerena floskula, a čine sve suprotno za svoje ciljeve, sve zatim i uništavaju. Dovoljno je pogledati nositelje najnovijih ratova, skupove o zaštiti ljudskih prava, skupove o zaštiti ljudskog okoliša, Zemlje, stavove o atomskom oružju, upotrebi mina, genetskoj hrani, do napadaja na medije zapadnoeuropskih država i njihovu socijalnu politiku.

Europa i SAD nisu isto, niti se smiju poistovjećivati. Povijest SAD daleko je siromašnija od bilo koje značajne europske države – Španjolske, Francuske, Italije, Velike Britanije, Njemačke, pa i Nizozemske i Poljske sve do Rusije. Tek u novovjekovnom razdoblju SAD će hvatati korak, a zatim i agresivno nastaviti put spomenutih europskih država.

Nakon europskih otkrića novih prostora svijeta Englezi i Francuzi, uglavnom protestanti, neobljubljeni u vlastitim zemljama, krenuli su prema sjevernoj Americi. Upriličili su i međusobni kolonijalni rat iz kojeg su Englezi izašli kao pobjednici. Naravno da su desetkovali tamošnje stanovništvo i opustošili prostore. Kao europski doseljenici bili su u idejnim trendovima u zapadnoj Europi, te kreću u rat za novisnost od Engleske – prvi anticolonijalni rat, i uspješno ga ostvaruju. Donose i prvi moderni ustav, preteču Deklaracije o pravima čovjeka i građanina iz čuvene Francuske revolucije 1789. Uključuju se zatim u zapadne gospodarske tokove i već nakon Prvog svjetskog rata postaju važna financijska sila, te kao takva pokušava arbitrirati (Wilson) u otvorenim pitanjima nastalim nakon toga rata. U Drugom svjetskom ratu SAD sudjeluje kao odlučni subjekt svjetske politike, da bi poslije njega postala vodeća (bipolarna) vojna sila, predstavnik Zapada nasuprot Istoku; istodobno središte financijskog kapitala premješta se iz Londona u New York i nastavlja se plan vladanja svijetom. Engleska vladajuća elita koja je već ostvarila moć svjetske kolonijalne sile preko jezika i kulture već je pripremila teren za ostvarenje cilja – vladanje svijetom.

SAD su kotao za taljenje, davno je ustanovljena činjenica – dakako da današnji moćnici svima prodaju maglu o multikulturalnim zajednicama kao što je SAD (pozivajući se na činjenicu o useljenju pripadnika brojnih kulturnih zajednica iz gotovo čitavog svijeta).

Poviješću Europe pak vlada kulturna različitost. To se vidi čak i iz M. Wiorst *The great Documents of Western Civilization*, a još razvidnije iz *The Timesovih Naroda Europe* i da su u svojoj osobitosti, običajima i jeziku, kao subjekti povijesnih zbivanja očuvani ne samo brojni europski narodi, nego i brojne manje etničke zajednice. Nakon pobjede i prihvaćanja kršćanstva u Rimu, prije njegova pada, europski narodi (keltski, germanski, slavenski i romanski) prelaze na kršćansku vjeru, a kako je Crkva bila glavni arbitar života i kao sljedbenik civilizacijskih tekovina, znanja i humanosti, a službeni jezik Rimske crkve bio je latinski, te je službeni jezik Europe bio latinski. Ali većina je europskih naroda čuvala i bogatila svoj jezik, svoje običaje, u vjeru

unosila svoje svete kao zaštitnike, a zatim su počeli i stvarati svoje političke zajednice – države. I kad je kršćanska Europa krenula u križarske ratove za oslobađanje Kristova groba objavio je to papa Urban II. u Clermoutu 1095. – ali na francuskom jeziku. Iz te podloge raste i svjetovna vlast u europskih naroda, a zatim i prikriven ili otvoren sukob duhovne i svjetovne vlasti. Znakovit koncil u Konstanci (održan 1415.) oko bitnih vjersko-crkvenih pitanja ni unutar najviših predstavnika Crkve nije odluke donosio na temelju jednakopravnog statusa – nego po narodima, odnosno državama. Uslijedili su konkordati, a zatim i protesti za nacionalnim crkvama – na načelu *cuius regio eius religio* – luteranstva, anglikanizma, na svojevrsan način kalvinizma, pa čak i galikanizma (istina, Crkva je i ranije dopustila bogoslužje na narodnom jeziku, kao u slučaju Hrvata s glagoljaštvom, a priznala je u Augsburgu 1555. i luteranstvo kao ravnopravnu vjersku opredjeljenost). Slijedi uspostava i izgradnja europskih apsolutističkih država s popratnim poticajem odgovarajućih faktora moći, primjer Luj XIV, a zatim ekspanzija u svijet, kao subjekta svjetske moći. U tom smislu su SAD istinski nastavljači primjera europskih država novog doba. Ali samo to. Istina je da je danas nova povijesna situacija, da akteri globalizacije – kako je spomenuto – vladaju svim modernim sredstvima moći. Istina je i da je sve to krenulo iz Europe. Ali je istina i to da SAD nisu isto što i Europa.

Europa je prostor kulturne različitosti. Kako piše ugledni živući povjesničar Le Goff, pisac prevedene *Srednjovjekovne civilizacije zapadne Europe*, u esejističkoj knjizi o Europi – namjenjenoj mladima (priznajući da je on borac za bolje ujedinjenu Europu nasuprot divovima SAD, Japanu, Kini), ali da treba poštovati one koji Europu zamišljaju drukčije, da treba pronaći ravnotežu među europskim narodima i nadnacionalnom vlašću federativnog oblika, ali različitom od SAD, jer se i američka i europska tradicija prilično razlikuju (8,87).

Kao što se Europa kroz povijest znala suprotstaviti hegemonima unutar sebe, sposobna je i znat će se oduprijeti »vladarima svijeta« u duhu svoje tradicije. Uostalom, svi su hegemoni u povijesti propali od Perzije – koja je zastavljena od europske Grčke, preko Aleksandra Velikog, velikog Rima, islama, Mongola do britanskog kolonijalnog carstva i komunističke internacionale.

I spominjani akter globalizacije H. Kissinger svjestan je da se Amerika ne smije zavaravati iluzijama da su joj mogućnosti nametanja volje drugim nacijama neograničene (7,788).

Nedvojbeno je, kako piše U. Beer, bez Europe nema odgovora na globalizaciju, a taj odgovor može biti samo u duhu europske tradicije, antihegemonistički i antiglobalizatorski.

Literatura:

- An *Outline of American History*, Howard 1994.
- U. Beer, *Što je globalizacija*, Vizura, Zagreb 2003.
- Z. Brzezinski, *Velika šahovska ploča – Američki primat i njegovi geostrateški imperativi*, Interland, Varaždin 1999.
- N. Davies, *Europe – A History*, Pimlico, Great Britan 1997.
- F. W. Engdahl, *Stoljeće rata*, AGM, Zagreb 2000.
- S. Huntington, *Sukob civilizacija i preustroj svjetskog poretka*, Izvor, Zagreb 1997.
- Historija čovječanstva* I-VI, UNESCO, Naprijed, Zagreb 1966-1978.
- J. le Goff, *Priča o Europi*, Školska knjiga, Zagreb 2002.
- H. Kissinger, *Diplomacija*, Golden marketing, Zagreb 2000.
- H. Kissinger, *Treba li Amerika vanjsku politiku*, Golden marketing, Zagreb 2003.
- H. Kung, *Katoličanstvo i svjetske religije*, Naprijed, Zagreb 1994.
- Mali leksikon globalizacije* (A. Milardović, F.W Rigs, H. Tune), Centar za politološka istraživanja, Zagreb 2002.
- J. Pilger, *Novi vladari svijeta*, Epitafija, Zagreb 2002.
- Povijest svijeta* (zbornik), Naprijed, Zagreb 1977.
- The Times, *Narodi Europe* (F. Fernandez-Armesto), Zadro, Zagreb 1997.
- The Times, *Atlas svjetske povijesti*
- A. Toynbee, *A Study of History* I-XII, Oxford University Press, New York 1962.
- H. Wiorst, *The greate Documents of Western Civilization*, Chilton Book Co, Philadelphia 1967.

Summary

The author is dealing with the term of globalization and he explains how different disciplines (economy, political science, sociology) perceive this term from different angles. As far as states are concerned, they have swapped the term *international* with the term *global*. The author also mentions observations of the experts who treat globalization as a positive phenomenon, but he also refers to theories to the contrary. In this context, the author deals with the works of Huntington, Kissinger and Brzezinski. Special attention is given to position and significance of Europe today. Referring to Becar, the author concludes that it goes without saying that there can be no answer to globalization without taking heed of Europe. That answer can only be given in the spirit of European tradition and thus it should be antihegemonistic and antiglobalist.